

Streszczenie

WP/ YW WYKORZYSTANIA FUNDUSZY PO YCZKOWYCH NA ROZWÓJ MIKRO I MA/ YCH PRZEDSI BIORSTW

Wzrost gospodarczy w Unii Europejskiej, w tym w Polsce jest w dużej mierze zależny od działalności oraz rozwoju mikro i małych oraz średnich przedsiębiorstw. Prowadzenie działalności gospodarczej wymaga od właścicieli lub menedżerów zarządzających mikro, małymi i średnimi firmami wysokiej determinacji, kreatywności, optymizmu oraz umiejętności przekształcania ryzyka w szansę biznesową. Właściciele i menedżerowie muszą posiadać odpowiednie umiejętności oraz kompetencje umożliwiające prowadzenie działalności gospodarczej. Ponadto, jeżeli działalność ta ma prowadzić do maksymalizacji wartości przedsiębiorstwa w dłuższej perspektywie czasowej, niezbędne jest zaplanowanie rozwoju przedsiębiorstwa oraz podporządkowanie go ramom zarządzania strategicznego, przejawiającego się przede wszystkim w formułowaniu strategii rozwoju. Utrzymywanie postawy charakteryzującej się ukierunkowaniem przedsiębiorstwa na rozwój, jest dodatkowo utrudnione przez zmieniające się warunki otoczenia prawnego, fiskalnego czy gospodarczego, w obszarze, których tworzy się szereg barier, na które napotykać mikro, małe i średnie firmy. Jako bariery rozwoju wskazywane są przede wszystkim wysokie koszty funkcjonowania firm, niska rentowność działalności, trudności w ocenie sytuacji ekonomiczno-finansowej, wysokie koszty pozyskania kapitału, brak odpowiednich zabezpieczeń oraz pracochłonne procedury związane z otrzymaniem kredytu bankowego. Ograniczony dostęp do kapitału uznaje się za barierę kluczową (strategiczną), gdy zapewnienie finansowania przedsiębiorstwa jest podstawowym warunkiem umożliwiającym kreowanie rozwoju firmy, przejawiającego się m.in. przekształceniem strategii przetrwania lub strategii zdyskontowania preferencji związanych z rozpoczęciem działalności gospodarczej na strategię rozwojową pozwalającą na osiągnięcie sukcesu rynkowego.

Możliwość podejmowania i realizowania strategii rozwojowych przez mikro i małe przedsiębiorstwa determinowane jest przez szereg czynników strukturalnych i cyklicznych. Problematyka strategii rozwoju przedsiębiorstw wykorzystujących zasoby finansowe i niefinansowe, ukazuje szczególnie rolę kapitału, umożliwiającą finansowanie działalności

przedsiębiorstw na różnych etapach ich działalności. Jednakże dostępne analizy i badania w sposób ograniczony zajmują się pomiarem rozwoju mikro i małych firm, realizując określone strategie. Ponadto, jeżeli chodzi o źródła kapitału, bardzo pobieżnie nie traktuje się funkcjonowanie instytucji prowadzących fundusze pożyczkowe, które z uwagi na skalę swojej działalności, udzielają pożyczek przede wszystkim mikro i małym firmom. Przeprowadzone obserwacje oraz brak opracowania na temat oddziaływania instytucji prowadzących fundusze pożyczkowe na rozwój mikro i małych firm, stały się przesłankami do podjęcia tej tematyki badawczej, w ramach której zaproponowane zostały nowe podejście do pomiaru rozwoju mikro i małych firm wykorzystujących usługi instytucji prowadzących fundusze pożyczkowe, uwzględniające mierniki oraz standardy tego pomiaru.

Dostępne opracowania oraz badania naukowe w obszarze wykorzystywania przez mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa środków finansowych udostępnianych przez instytucje prowadzące fundusze pożyczkowe, koncentrują się głównie na analizie dostępnosci pożyczek, zakresie ich wykorzystywania przez firmy, przesłankach wyboru oferty pożyczkowej, korzyściach ze współpracy z funduszami pożyczkowymi. W stosunkowo niewielkim zakresie od strony naukowej podejmowany był do tej pory problem wpływu wykorzystania oferty instytucji prowadzących fundusze pożyczkowe na rozwój mikro, małych i średnich przedsiębiorstw. Problematyka ta jest o tyle ważna, że w okresie po transformacji ustrojowej, nastąpił dynamiczny rozwój systemu funduszy pożyczkowych w Polsce. W celu utrzymania oraz zwiększenia znaczenia funduszy pożyczkowych we wsparciu mikro i małych firm, konieczne jest zatem poszukiwanie kierunków potencjalnych zmian w systemie funduszy pożyczkowych w celu stworzenia warunków do finansowania rozwoju przedsiębiorstw. Ważne jest także opracowanie propozycji zmian polityki gospodarczej w zakresie instrumentów wsparcia rozwoju systemu funduszy pożyczkowych. Pozwoli to na stworzenie systemowych rozwiązań umożliwiających bardziej efektywne wykorzystanie środków oferowanych przez instytucje prowadzące fundusze pożyczkowe w finansowaniu rozwoju mikro i małych firm.

W celu zbadania wpływu funduszy pożyczkowych na rozwój mikro i małych przedsiębiorstw w wybranych województwach, przyjęto dwustopniową procedurę badań, która pozwoliła na weryfikację hipotez badawczych. Badania ilościowe, oparte zostały na analizie zależności przyczynowo-skutkowych między rozwojem mikro i małych przedsiębiorstw a wykorzystaniem przez nie oferty funduszy pożyczkowych.

Celem przeprowadzonych badań empirycznych było również określenie wpływu wykorzystania funduszy pożyczkowych na rozwój mikro i małych przedsiębiorstw w wybranych województwach. Przeprowadzone badania empiryczne umożliwiły także

przygotowanie systematyki czynników i przesłanek decydujących o wyborze funduszy pożyczkowych w finansowaniu rozwoju mikro i małych firm. Głównym celem niniejszej dysertacji było opracowanie nowego podejścia do pomiaru rozwoju mikro i małych firm, opartego na syntetycznej mierze rozwoju zintegrowanego wraz z przedstawieniem kierunków i scenariuszy rozwoju tej grupy przedsiębiorstw. Wielopłaszczyznowo procesem badawczym, na równi z jego wieloetapowością oraz przy pełnym zogniskowaniu procesu badawczego na realizacji postawionego celu głównego, pozwoliło także na realizację wielu celów pomocniczych pracy doktorskiej, skoncentrowanych wokół hipotezy badawczej. Pierwszym z postawionych celów pomocniczych było zbadanie wpływu barier rozwojowych na funkcjonowanie mikro i małych firm korzystających z usług instytucji prowadzących fundusze pożyczkowe. W oparciu o zidentyfikowane ograniczenia rozwoju, wskazane zostały czynniki strukturalne i cykliczne determinujące rozwój mikro i małych przedsiębiorstw.

Kolejnym celem czystym postawionym w niniejszej pracy było zweryfikowanie istniejących oraz opracowanie nowych finansowych miar rozwoju adekwatnych dla mikro i małych przedsiębiorstw. Na podstawie wniosków z prowadzonych rozważań teoretycznych podjęto próby wskazania niezbadanych kierunków rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw wykorzystujących fundusze pożyczkowe, co umożliwiło zrealizowanie trzeciego celu pomocniczego dysertacji.

W oparciu o przeprowadzone rozważania teoretyczne, sformułowana została hipoteza badawcza zakładająca, że rozwój działalności mikro i małych firm może być determinowany przez wykorzystanie środków funduszy pożyczkowych. Obok hipotezy głównej określono również następujące hipotezy czystkowe (pomocnicze):

1. Syntetyczna miara rozwoju firm korzystających z usług funduszy pożyczkowych, może pomóc firmom w ich ukierunkowywaniu na realizację strategii rozwojowych.
2. Opracowanie scenariuszy rozwoju firm korzystających z usług funduszy pożyczkowych może mieć pozytywne implikacje praktyczne zarówno dla działalności mikro i małych firm, jak i funkcjonowania instytucji prowadzących fundusze pożyczkowe.

Pogłębiona analiza jakościowa danych, służyła ustaleniu wpływu wykorzystania funduszy pożyczkowych na rozwój mikro i małych przedsiębiorstw oraz polegała na szczególnej weryfikacji kierunków i stopnia tego wpływu na funkcjonowanie przedsiębiorstw. W badaniach empirycznych (ilościowych oraz jakościowych), w których wykorzystano odpowiednio technik ankietyzacji oraz technik wywiadu pogłębionego, posłużono się metodami analizy, syntezy oraz grupowania opinii.

Celem etapu koncepcyjno-projektowego było zbudowanie syntetycznej miary rozwoju zintegrowanego stanowiącej rozwiązanie wspierające wykorzystanie funduszy pożyczkowych przez mikro i małe przedsiębiorstwa. Przedmiotem było syntetycznej miary rozwoju oraz rednia siły wpływu kluczowych cech rozwojowych została określona metodą ekspercką. Wykorzystano w tym celu metodę delficką. Ponadto sformułowane zostały implikacje praktyczne wykorzystania scenariuszy dla mikro i małych przedsiębiorstw, obejmujące również ich pragmatyczne zastosowanie przez instytucje prowadzące fundusze pożyczkowe. W tym obszarze badawczym stanowiącym część koncepcyjno-projektową, zastosowano przede wszystkim metodę analizy strategicznej (scenariuszową oraz wybrane elementy analizy SWOT), a także uzupełniającą metodę dedukcji.

Cel rozprawy i sformułowana hipoteza badawcza zdefiniowała strukturę logiczną rozprawy doktorskiej, która składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów i zakończenia. W pierwszym rozdziale stanowiącym teoretyczne podłoże do naukowej weryfikacji hipotez badawczych, opisane zostały determinanty rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw. Przedstawiono specyfikę funkcjonowania mikro i małych firm w gospodarce oraz ukazano istotę finansowania działalności tych firm, jako funkcji rozwoju. Usystematyzowanie kryteriów podziału barier, ze szczególnym uwzględnieniem barier w dostępie do kapitału, pozwoliło na dokonanie przeglądu czynników strukturalnych i cyklicznych determinujących rozwój mikro i małych firm.

Drugi rozdział rozprawy zawiera głównie tematykę związaną z pomiarem rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw. Charakterystyka, w ujęciu proceduralnym, wybranych metod pomiaru rozwoju firm, ukazana została w szerszym kontekście strategii rozwoju przedsiębiorstw uwzględniających wykorzystanie zasobów niefinansowych i finansowych. Krytyczna analiza różnych metod pomiaru rozwoju, dała podstawę do zaproponowania nowego podejścia do pomiaru rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw wykorzystujących fundusze pożyczkowe.

W rozdziale trzecim pracy doktorskiej scharakteryzowano system funduszy pożyczkowych, który zaprezentowany został jako element rynku finansowego w Polsce. Przeprowadzono analizę zależności pomiędzy oceną zdolności pożyczkowej wykorzystywanej przez fundusze pożyczkowe, a miernikami rozwoju mikro i małych firm. Ukazano także rolę i znaczenie usług funduszy pożyczkowych w kontekście wybranych strategii rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw.

W rozdziale czwartym przeprowadzona została ocena wpływu funduszy pożyczkowych na rozwój mikro i małych przedsiębiorstw w wybranych województwach. Opisano założenia

przyjęte w procesie badawczym, scharakteryzowano procedury badawcze i metody badawcze, metody dobór próby badawczej oraz uzasadniono sposób przeprowadzenia badań empirycznych. Przeprowadzona została statystyczna analiza danych uzyskanych w drodze badań ilościowych zrealizowanych za pomocą metody ankietowej oraz jakościowo strukturyzowanych wywiadów pogłębionych.

Rozdział ten prezentuje praktyczne aspekty, związane z określeniem kierunków rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw wykorzystujących usługi funduszy pożyczkowych. Na podstawie wniosków z badań, przedstawiono rekomendacje dotyczące wykorzystania funduszy pożyczkowych przez mikro i małe przedsiębiorstwa oraz opracowano scenariusze kreowania rozwoju dla mikro i małych przedsiębiorstw. Przedstawione zostały także wnioski i rekomendacje w obszarze zmian polityki gospodarczej państwa w zakresie instrumentów wsparcia rozwoju systemu funduszy pożyczkowych opracowanych na podstawie zidentyfikowanych kierunków rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw.

Studia literaturowe oraz badania empiryczne umożliwiły opracowanie założeń nowego podejścia do pomiaru rozwoju mikro i małych firm wykorzystujących usługi funduszy pożyczkowych, uwzględniającego zastosowanie syntetycznej miary rozwoju zintegrowanego. Badając wpływ instytucji prowadzących fundusze pożyczkowe na rozwój mikro i małych przedsiębiorstw, należy przede wszystkim uwzględnić potrzeby oraz możliwości wykorzystania usług funduszy pożyczkowych przez te grupy firm. Zaproponowane nowe podejście do pomiaru rozwoju przedsiębiorstw wraz z syntetyczną miarą rozwoju zintegrowanego oraz scenariuszami rozwoju, uwzględnia zarówno specyfik działania mikro i małych firm, jak również charakter systemu funduszy pożyczkowych w Polsce. Należy podkreślić, że mikro i małe przedsiębiorstwa, które korzystają z pożyczek zacięgniętych w funduszach pożyczkowych przeznaczają środki finansowe na inwestycje, co zostało potwierdzone poprzez wykazanie wyższych odpisów amortyzacyjnych, co z kolei miało wpływ na zmniejszenie wartości zapłaconego podatku.

Warto podkreślić, że firmy, które wykazywały wyższy poziom wpływu pożyczek na rozwój kompetencji w firmie, istotnie częściej deklarowały zamiar zacięgnięcia pożyczki w przyszłości. Ponadto mikro i małe firmy uczestniczące w badaniu potwierdziły pozytywny wpływ środków finansowych uzyskanych z funduszy pożyczkowych na ich rozwój. W celu dopasowania przedstawionych rozwiązań do różnych sytuacji związanych z funkcjonowaniem mikro i małych firm w zmiennych warunkach otoczenia, opracowane zostały warianty scenariuszy rozwoju, uwzględniające odmienny poziom kluczowych mierników rozwoju. Założono, że w każdym ze scenariuszy w pełni będą instytucje prowadzące fundusze

pożyczkowe, które dostarczają środki finansowe, a także stan się istotnym elementem podnoszenia kompetencji właścicieli mikro i małych firm.

Wyniki przeprowadzonych badań empirycznych, umożliwiły opracowanie syntetycznego miernika obejmującego wpływ instytucji prowadzących fundusze pożyczkowe na rozwój mikro i małych firm w zmiennych warunkach otoczenia. Zaproponowana miara rozwoju skonstruowana została zgodnie z zasadami tworzenia mierników syntetycznych, bazując jednocześnie na odpowiednim dla mikro i małych firm doborze wskaźników finansowych wraz z aplikacją mierników określonych na podstawie wyników statystycznej analizy pozyskanych danych.

Rozważania teoretyczne oraz przeprowadzone badania empiryczne pozwoliły na wskazanie, że istnieje potrzeba zmiany podejścia do oceny wpływu wykorzystania kapitału pożyczkowego na rozwój mikro i małych przedsiębiorstw. W oparciu o zrealizowane na potrzeby dysertacji wielopłaszczyznowe badania wykazano, że istniejące podejście do oceny sytuacji mikro i małych przedsiębiorstw, jak również wykorzystywane miary rozwoju tych przedsiębiorstw nie sprawdzają się w praktyce. Tym samym chcąc oceniać efekty zaangażowanych środków finansowych w postaci pożyczek (ze strony funduszy pożyczkowych), jak również osiągnięcia sukcesu rynkowego (mierzonego rozwojem przedsiębiorstwa) z punktu widzenia mikro i małych przedsiębiorstw koniecznym jest wypracowanie wspólnego podejścia, łączącego cele funduszy pożyczkowych i firm. Cel ten został zrealizowany poprzez wypracowanie syntetycznej miary rozwoju zintegrowanego, które umożliwiło zaproponowanie nowego podejścia łączy interesy oraz cele funduszy pożyczkowych i mikro oraz małych przedsiębiorstw.

Dzięki zaproponowanym metodom scenariuszowym, nakreślony został program wspomagania planowania przyszłości oraz finansowania rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw. Scenariusze rozwoju umożliwiły zwikszenie efektywności działania przedsiębiorstw, wykorzystanie ich potencjału i zasobów oraz przyczyniły się do ukierunkowania instrumentów finansowych oferowanych przez instytucje prowadzące fundusze pożyczkowe na rozwój przedsiębiorstw.

Wnioski z badań empirycznych przedstawionych w niniejszej rozprawie doktorskiej ukazały konieczność wprowadzenia zmian w funkcjonującym systemie funduszy pożyczkowych poprzez wdrożenie zaproponowanych instrumentów oddziaływania instytucji prowadzących fundusze pożyczkowe na możliwości oraz kierunki rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw.

Zastosowanie zaproponowanych rozwiązań w praktyce pozwoli przede wszystkim na:

- 1) wdrożenie w mikro i małych firmach narzędzia umożliwiającego pomiar rozwoju realizowany przez te firmy na podstawie przyjętych scenariuszy,
- 2) sprofilowanie działalności mikro i małych firm z koncentracją na długoterminowy rozwój,
- 3) uproszczenie metod pomiaru sytuacji finansowej mikro i małych firm,
- 4) stworzenie mechanizmu umożliwiającego eliminację sytuacji stanowiących zagrożenie funkcjonowania przedsiębiorstw w zmiennych warunkach otoczenia,
- 5) umożliwienie modyfikacji oferty pożyczkowej, która pozwoli na lepszą alokację funduszy pozwalających efektywniej stymulować rozwój mikro i małych przedsiębiorstw.

Na podstawie prezentowanych w niniejszej rozprawie rozważań teoretycznych, jak i na bazie wniosków sformułowanych w oparciu o wyniki przeprowadzonych badań empirycznych, autor potwierdza przyjęte hipotezy badawcze, według której rozwój działalności mikro i małych przedsiębiorstw może być determinowany przez wykorzystanie środków funduszy pożyczkowych.

Dzięki stworzonym modelowym rozwiązaniom w postaci scenariuszy decyzyjnych i procedur postępowania, możliwe stało się zaproponowanie zmian w zakresie wykorzystania usług funduszy pożyczkowych, które mają na celu zwiększenie wpływu tych instytucji na rozwój przedsiębiorstw. Do podstawowych efektów zastosowania scenariuszy rozwoju w praktyce funkcjonowania funduszy pożyczkowych należą:

- 1) możliwe zwiększenie liczby udzielonych pożyczek,
- 2) pozytywny wpływ na poprawę jakości portfela udzielonych pożyczek,
- 3) wzmocnienie kluczowych cech rozwojowych oraz syntetycznej miary rozwoju zintegrowanego do procedur oceny ryzyka pożyczkowego,
- 4) możliwe świadczenia dodatkowych usług w zakresie podnoszenia kompetencji i umiejętności właścicieli firm korzystających z pożyczek.

Gotowe do implementacji nowe podejście umożliwiające obiektywny pomiar rozwoju mikro i małych firm, oparte na syntetycznej mierze rozwoju zintegrowanego, uwzględniającej specyfikę i ograniczenia związane z funkcjonowaniem tej grupy przedsiębiorstw. Celem zaproponowanych rozwiązań jest zwiększenie skali korzystania mikro i małych firm z pożyczek oferowanych przez instytucje prowadzące fundusze pożyczkowe. Z uwagi na to, że pewna część mikro i małych firm nie korzysta dotychczas z usług funduszy pożyczkowych, środki pożyczkowe mogą być ograniczone oraz nie wszystkie fundusze pożyczkowe są należycie przygotowane do działania wspierającego rozwój przedsiębiorstw, konieczne jest opracowanie

rozwi ązaniach systemowych. Pozwoli ą one na praktyczne wdro ¼enie przedstawionych koncepcji, przy jednoczesnym wzmocnieniu zach ęte dla przedsi ębiorstw do korzystania z pomocy oraz uwzgl ędnieniu specyfiki systemu funduszy pomocniczych w Polsce. Wydaje si ę, ¼e w ¼aciwy kierunek budowy systemu finansowania rozwoju mikro i ma ¼ych firm przez fundusze pomocnicze powinien by ¼ oparty na zasadach solidaryzmu spo ¼ecznego, odwo ¼aj ¼ego si ę do przekonania o kluczowym wp ¼ywie mikro i ma ¼ych firm na rozwój gospodarczy i spo ¼eczny.

Podsumowuj ¼ warto zauwa ¼y ¼, ¼e przeprowadzone rozwi ązania na temat wp ¼ywu instytucji prowadz ¼ych fundusze pomocnicze na rozwój mikro i ma ¼ych firm, z pewno ¼i ¼nie wyczerpuj ¼ tematu dyskusji. Jednak ¼e niniejsza dysertacja mo ¼e sta ¼ si ę punktem wyj ¼cia dalszych analiz i bada ¼, a zaprezentowane w niej rozwi ązania teoretyczne i praktyczne, w szczególno ¼i takie jak za ¼alenie nowego podej ¼cia do pomiaru rozwoju, syntetyczna miara rozwoju zintegrowanego czy scenariusze rozwoju mikro i ma ¼ych firm, zostan ¼ wykorzystane zarówno przez przedsi ębiorstwa korzystaj ¼ce z us ¼ug funduszy pomocniczych, jak i instytucje te fundusze prowadz ¼ce. Nale ¼y wyrazi ¼ przekonanie, ¼e praktyczne zastosowanie wniosków i rekomendacji przedstawionych w rozprawie doktorskiej, wp ¼ynie pozytywnie na dalszy rozwój systemu funduszy pomocniczych w Polsce, który nast ępnie bezpo ¼rednio przyczyni si ę do tworzenia pozytywnych warunków wspieraj ¼ych rozwój mikro i ma ¼ych przedsi ębiorstw.